

ABONEMENT :

Pour un an D. 2
Edition spécial. 500 Ptrs.

ADRESSE :

“İdjtihad,, Constantinople

Téléph. St. 865
XXIV ème ANNÉE

1 Septembre 1929

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ

No. 280

ABONEMAN :

Seneliği [24 Nüsha] Türkiye
için 2 1/2, hariç için 2 D.
Âlâ kağıdı 5 Liradır

İDAREHANESİ :

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève
Yirmi dördüncü sene

1 Eylül 1929

Türk Edebiyatı hakkında tenkitler:**Son üç edebî teşekkülün Müstehaseleşmesindeki sebepler**

Bir gün ahabblarımdan biriyle görüşüyordum:

—Monşer, diyordu. Siz, realist bir adam-sınız, niçin herkesin eser vermesini kâfi görmiyor, tenkide ehemmiyet veriyorsunuz?

— Çünkü dostum, yaşanan ve yaşanması zarurî olan hayatın bir felsefeden neş'et etmiş bedîî, içtimâî ve ferdî kıymetler olabileceğine kani olanlardanım. Nasıl ki, eski edebiyatımızı «Şark Felsefesi» yaratmış, içtimâî hayatımızın zaruretiyle ferdî teşebbüs kuvvetimiz bu felsefenin «kelâm ve tesavvuf» çenberi içinde kalmıştı, bu günkü Garp edebiyatı da böyle bir felsefenin eseridir. Ve biz, bu felsefeyi benimsedikten sonra asrın bediyyatını anlar, hayatına karışır ve bu hayatın romanını yazar, bu ferdin yaratıcı benliğini terennüm eden san'atkârın eseriyle karışırız.

Bu gün, bir Türk edebiyatının mevcut olduğunu iddia etmek için şair isimlerini saymak, romanların adetlerini ortaya atmak faidesizdir. Belki, asrın edebiyat nevi dahilinde şiirlerle romanları göstermek lâzımdır. Nasıl ki, bu günün milleti olabilmek için asrın «Avrupa—Amerika» millet nevinden olmak mecburiyetindeyse!

Halbuki, asrı tahrik eden bu felsefeyi anlamak ve Türk cemiyetinde bu felsefenin hakimiyetini tesis etmek kimsenin aklına gelmedi. Şakspeer, İngiliz milletine yeni felsefeyi aşıl原因 Bacon'i anladıktan sonra yazmıştı. Racine ve Göthe gibi iki büyük edebiyatın vazileri de zamanlarındaki felsefede birer üstat idiler. İşte, bu kültürlü şahsiyetlerdir ki, İngilterenin, Almanyanın ve Fransa'nın yeni bediyyatını vazettiler ve bu bediyyatın cemiyet ve fert üzerindeki eserlerini gösterdiler. On Temmuz İnkilâbı, bizde de yeni' asrın nevine dahil bir hayatın hamlesiydi.

Fakat, bu devri tâkip eden «Fecri atı», «Se-kiz kitapçılar» ve «Meşaleciler» namlarındaki üç edebî teşekkülün eserlerini tetkik edecek olursak, «Türk cemiyetini değiştirmeyen», «Türk ferdine heyecan vermiyen», «asrın bedîî kıymetlerini benimsemiyen», «kendi sesimizi işittirmiyen» hattâ «aşkımızı terennüm etmiyen» yazılara tesadûf ederiz.

Filhakika, bu yazıların şekilleri Garba aittir. Çünkü, bu edebî tenkidî neşekküllere karışmamış mütefekkirlerimizin tenkidî neşriyatıyla Şark felsefesi tefessüh ettirilmişti. Şark tekniği, Türk cemiyetini asrın insan nevine idhal etmek isteyen bu hareket karşısında, peszindeleşmiş, san'atkârın tahteşsuurunda Garp sistemine karşı bir inhimâk hasıl olmuştu. Namık Kemal gibi kısmen Garp kültürüne sahip olanların bizden gelen bir ses işittirdiklerini, «din ve millet» bir dir, diyen bir cemiyeti ahiret mefhumundan kurtararak «Vatan ve Milliyet» şuuruna çıkardıklarını gördük. Fakat, Namık Kemal yolu edebiyat haricinde kaldı. Garp edebiyatını bir şekil meselesi ve nihayet, Emrülkays, Sa'dî, Firdavsîler gibi nakli kabil mücerret fikirlerden mürekkep bir «edebî mantık» addeyleyen insanlar meydana çıktı. Bu Efendilerin hepsi de Garbın bir roman, bir şiir ve bir hikâye nûmunesini kâfi bir iptida kabul etti. Bu nûmuneyi, Osmanlı ve ya Türk lûgatiyle doldurmağı bir san'at eseri zanneyledi. Bunlar düşünmemişlerdi ki, bu nûmunenin bir evveliyatı vardı. Verlenden sonra Hugo, Racine, Shakspeer, Milton, Verdi, Goethe, Shiller ve nihayet Roma ve Yunan edebiyatları geliyordu. Sonra, Avrupanın Patristik felsefesini yıkan Bacon, Kant, Descartes de te-kabbül ettikleri nûmunenin neşvünûma usaresini vermişlerdi. Bunları bilmedikten sonra, nûmunenin usaresiz kalacağı ve nihayet müstehaseleşeceği meydandaydı. Netekim, öyle

oldu. Şaire, edibe kültürün lüzumu yoktur, fikri ortaya çıktı Mektep çocuklarının «Yedi meşale» namında bir edebî mektep! tesis ettiklerini gördük. O çocuklar ki,

*Taşıdım yirmi sene bir yük gibi doğrusu,
Ben kendi çarımıhtımı?? kendi omuzlarımda..*

*...
Şu karşı tepedeki değirmen kanatları!
Dün, gömülen güneşe dikilen bir put?! oldu..*

diyecek kadar yaşadığı cemiyetin şuuruna çıkmamış bir vaz'yette bulundukları halde, bu yazıların mahiyetini anlamıyacak kadar tenkit fikrinden mahrum gazetelerde birer mevki tuttular!?

Bizim gibi, yeni felsefenin bed'i'yatını tesis edecek san'at-kâra mühtaç bir muhitte, kültürsüz nesillerin bu vazifeyi yapabileceklerine hükmedebilir miyiz ve yeni nesillerin bu yanlış

yolu takiplerine müsaade etmek doğru mudur? Aslâ!

İşte, yalnız tenkit san'atı bu hale bir nihayet verebilir. Bu tenkite ne şahsiyat girer ve ne de kültür sahibi muhitlerin münakitlerini taklit etmek isteyen bizim bir iki kültürsüz münekidin «bu parça iyi...», «bu kısım bir az böyle, bir az şöyle...» gibi manasız tesallüflere meydan bırakılır. Belki, eserlerin tahlilinde asrın zihniyetini te'sis eden bütün ana hatlar çizilir. Yaşanılan ve yaşanılmak istenilen hayatın iptida, teşekkül ve kemal devirleri gösterilir ve nihayet asrın edebiyat temposundan geçirilir. Madam ki, Türk san'atkârı, kültürlü değildir, bu nevi münekide mühtaçtır. Bu üsul, ya san'atkâra

asrın kültürünü öğretir veya bu işten vaz geçirtir. Esasen, hep vaz geçilmiştir de. Zira, kültürsüzlüğün başka bir akibeti olamaz ki... Yalnız, bir takım yeni nesillere zehrini döktükten sonra....

Memlekette şiirle, roman ve hikâye yazarlardan bol bir nesne yok. Kimseyi de bu gibi işlerinden men'etmek fikrinde değiliz. Yalnız, gerek Türk inkılâbının nazariyatçıları ve gerek yeni nesillerin akıbetleri namına bu neşriyatı tenkitsiz bırakmak doğru değildir. Bunun içindir ki, «Eser kadar tenkite de taraftarım, dostum.»

Cevapsız kalan bu sözlerin muhatabım üzerindeki te'sirlerini bilmem. Yalnız, Akşam

gazetesinin -büyük bir hıfvetle-ticaret emtiası haline getirmek istediği Türk edebiyatı hakkındaki sözlerinden bir mes'eale çıktı: — Türk edebiyatı var mı, yok mu?

Falih Rifki

B'in iddiası, mensup olduğu teşekkülün cemiyet içinde müstehaseleştiğini gören bir insan için makul bir tez olduğu gibi, edebî teşekküller haricindeki şuurlu nesilden olan Peyami Safa'nın tezi de bir realité gibi ortaya atılabilir. Ancak, böyle iki zıt kutba dayanacak kadar muamma halinde kalmış bir edebiyatın halâ tenkitsiz kalması bana hak vermez mi?

Ben, bu vazifeyi üzerime alıyorum ve mes'eleyi şu şekilde vaz'ediyorum:

— Bir Türk edebiyatı vardır. Ancak, bu edebiyat malûm teşekküllerin haricindeki şahsiyetler tarafından vücuda getirilmiş ve getirilmektedir.

(Sonu var)

HABİL ÂDEM

Tahammül Gururu

*Bir halikane sa'yil cehdi asılımun
Verdim karanlık ellere nuri sururunu;
Ay bir resuli muztaribin iştikası gel
Öp göz bebeklerimde tahammül gururunu.*

AB. DJ.